

Василенко Д. В.,

Горлівський інститут іноземних мов Донбаського державного педагогічного університету, м. Горлівка

КОНЦЕПТУАЛЬНІ МЕТАФОРИ У СФЕРІ АНГЛОМОВНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ

Стаття присвячена дослідженню англійських військових концептуальних метафор, вивченню джерел концептуалізації і семантичних особливостей мовних реалізацій метафор.

Ключові слова: військова підмова, метафора, концепт.

Статья посвящена исследованию английских военных концептуальных метафор, изучению источников концептуализации и семантических особенностей языковых реализаций метафор.

Ключевые слова: военный подязык, метафора, концепт.

The article is devoted to the study of English military conceptual metaphors, their sources and semantic peculiarities of their language realizations.

Key words: military lexicon, metaphor, concept.

Військова підмова, підкоряючись законам еволюційного розвитку, активно поповнює свій словниковий склад шляхом семантичної деривації, в процесі якої відбуваються зміни значення вихідних лексичних одиниць. Провідну роль в семантичних змінах відіграє механізм метафорики.

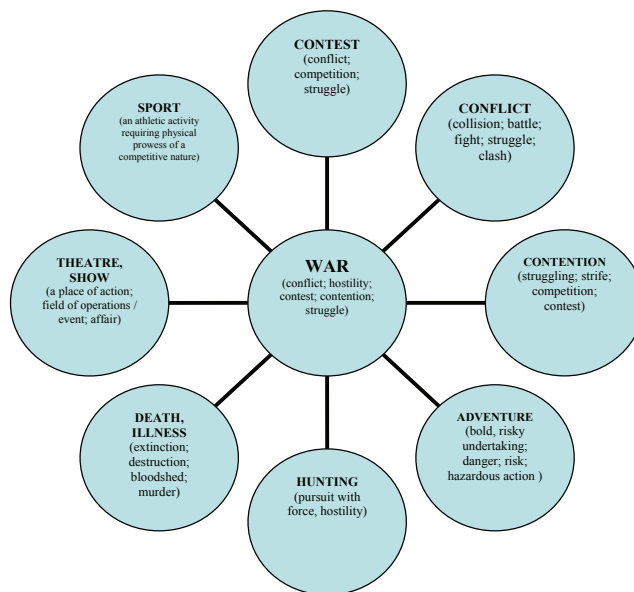
Метафора розглядається як засіб номінації, вербалізований спосіб мислення і спосіб створення мовної картини світу. У дослідженнях метафоризації виокремлюються різні концепції. Проте, усіма лінгвістами відзначається той факт, що в основі метафоричного перенесення знаходиться схожість екстралінгвістичних понять про об'єкти дійсності.

У когнітивному аспекті метафора розглядається як використання знаку однієї концептуальної сфери на позначення компонента іншої. Дж. Лакофф вказує на те, що метафора за своєю природою є не чисто мовним, а концептуальним явищем, оскільки вона тісно пов'язана з культурно специфічними моделями і сенсорно-моторним простором і просторовим досвідом людини [2]. Метафори функціонують як когнітивні процеси, завдяки яким людина поглиблює своє уявлення про світ. Вона пронизує все наше щоденне життя і виявляється не тільки в мові, але й в мисленні та дії. Поняттєва система, у межах якої думає і діє людина, є метафоричною за своєю сутністю [2]. Акт метафоричної творчості лежить в основі формування нових значень слів, розвитку систем термінології та емоційно-експресивної лексики.

Мета статті полягає у вивченні англійських метафор, що виступають засобом об'єктивації концепту «ВІЙНА». В **завданні дослідження** входить виявлення джерел концептуальних метафор і аналіз лексико-семантичних особливостей їх мовних реалізацій. **Об'єктом дослідження** є військові лексичні та фразеологічні одиниці, побудовані на основі метафори. **Предмет аналізу** – семантичні процеси у сфері англійської військової лексики. Дослідження проводиться на **матеріалі** англійських військових термінів і сленгізмів [5; 7].

Війна, організована озброєна боротьба, між державами, націями (народами), соціальними групами є невід'ємною складовою історії людства. Розуміння війни як одного з феноменів буття залежить від сприйняття людиною дійсності, змін її світоглядних уявлень в ході історичного розвитку. Війна може ототожнюватись з абсолютним злом, розглядатись як духовна і священна справа або як неминучість.

У військовій підмові виокремлюються метафори, пов'язані з різними соціально-символічними вимірами дискурсу війни. Вони створюють метафоричні образи війни і реалій, пов'язаних з нею, об'єктивуючи концепт «ВІЙНА» (Малюнок 1).

Малюнок 1. Метафори, що об'єктивують концепт «ВІЙНА»

Під концептом розуміється «дискретне ментальне утворення, що є базовою одиницею розумового коду людини, має відносно впорядковану внутрішню структуру, є результатом пізнавальної (когнітивної) діяльності особи і суспільства і несе комплексну, енциклопедичну інформацію про предмет або явище, що відбивається, про інтерпретацію цієї інформації суспільною свідомістю і відношення суспільної свідомості до цього явища або предмету» [4, 34].

Номінативне поле концепту «ВІЙНА» включає такі метафоричні номінації, як [1]:

1) війна – суперечка, змагання, конфлікт (war – contention / contest / conflict): *pull rank* (sl) – «зловживати службовим станом», *all the way* (sl) – «прагнення зробити кар'єру офіцера», *conflict* – «війна», *confrontation* – «конфронтація» («Are Military Personnel allowed to pull rank and use it to intimidate or insult people in public or in games»? [http://answers.yahoo.com]);

2) війна – спорт (war – sport, an activity of a competitive nature): *acrobatics* – вищий пілотаж, *ball / golf ball* (sl) – «куля», *ping – pong war* (sl) – «війна зі змінним успіхом» («MIT researchers are creating the world's first acrobatic robotic bird – a small, agile helicopter that the military could use in mountainous and urban combat and that could offer the entertainment industry a new means of capturing aerial imagery» [http://web.mit.edu/newsoffice]);

3) війна – авантюра, пригода (war – adventure): *adventure* (sl) – «війна» («war is hell; war is also mystery and terror and adventure and courage and discovery and holiness and pity and despair and longing and love» – Ryan T. Bennett [http://www.gyu.edu]);

4) війна – театр, вистава (war – theatre / show): *theatre of war* – «театр військових дій», *big show* (sl) – «війна» («I am watching the show over on our right. Some of our new divisions had advanced through a gap» – F. Richards [6]);

5) війна – полювання (war – hunting): *hunting* – «пошук», *hunting ground* – «район дії», *hunter-killer* – «субмарина, яка вистежує і знищує ворожі підводні човни», *mine hunter* – «мінний тральщик-шукач мін», *hunt* (sl) – «пошук супротивника», *cowboy – and – Indian tactics* (sl) – «близький бій» («HMS Astute is the largest and deadliest hunter – killer submarine ever built» [http://xmb.stuffcanuse.com]);

6) війна – смерть, хвороба (war – death, illness): *broken-back warfare* – «війна із зламаним хребтом» («війна між сторонами, ослабленими взаємними ядерними ударами»), *sterile environment* – «обстановка, що характеризується відсутністю перешкод», *sterilize* – «руйнувати, знищувати», *surgical strike* – «хірургічний» / точний удар», *skeleton* – «скорочений склад», *air pill* – «мала авіабомба», *mobile pillbox* – «пересувний броньовий ковпак», *Nuclear spasm* – «ядерний спазм» («обмін останніми ядерними ударами в тотальній ядерній війні»), *immune* – «невразливий, захищений», *skin the front* – «оголяти фронт» («A multitude of reasons could be cited why a nuclear conflict would likely veer quickly into chaos and nuclear spasm» [http://www.cci.org]).

Когнітивні метафори, розкриваючи зміст концепту «ВІЙНА», передають уявлення про війну за допомогою певних образів. Вони структурують реальний військовий досвід людини і допомагають краще його усвідомити. Метафоричний образ війни не є однорідним.

Концепт формується у свідомості людини з його сенсорного досвіду, предметної діяльності, розумових операцій з іншими концептами, мовного спілкування, знання людиною значень мовних одиниць [4, 122]. Джерелами концептуальної метафоризації у військовій лексиці стають такі лексичні одиниці, як: «*struggle*», «*conflict*», «*contest*», «*contention*», «*hostility*», «*death*», які входять в ядро номінативного поля. Номінації окремих когнітивних ознак концепту формують його периферію: «*show*», «*theatre*», «*sport*», «*adventure*», «*hunt*». Концепт «ВІЙНА» передається в англійській мові, головним чином, лексемами із загальними асоціативними семами «*небезпека*, «*загроза*», «*пригода*», «*полювання*» і «*змагання*».

Концептуальні метафори виникають у рамках загальноприйнятої системи цінностей і ґрунтуються на властивих певній спільноті поняттях. Так, відношення представників англослов'янського соціуму до війни як спорту, змагання, прагнення отримати перемогу за будь-яку ціну, склалося під впливом історичного досвіду боротьби за домінування у світі. Тому важливу роль в процесі розуміння військових метафор відіграє культурна модель, що властива певному соціуму і поділяється його членами.

Існують також погляди на війну, що є притаманними багатьом культурам, незалежно від соціально-економічного, політичного і освітнього положення тієї або іншої країни. Так, «небезпека може перетворитися на надзвичайне переживання, за умови, що людина здолає її, і, поки вона загрожує людині, вона сподівається перемогти» [3]. При цьому створюється метафоричний образ війни як авантурної пригоди. Таким чином, чуттєві образи в структурі концепту «ВІЙНА» утворюються не лише перцептивними когнітивними ознаками, але і образними ознаками (концептуальними метафорами), аналіз яких дозволяє виявити істотні характеристики концепту і моделювати його як одиницю концептосфери.

На наш погляд, важливим є подальше вивчення концепту «ВІЙНА», яке дозволить дослідити семантику мовних знаків, що об'єктивують його, а також виявити національну специфіку даного концепту з метою оптимізації міжкультурної комунікації.

Література:

1. Василенко Д. В. Військова лексика англійської мови ХХ – початку ХХІ століття / Дмитро Володимирович Василенко. – Горлівка : Вид-во ГДПІМ, 2009. – 220 с.
2. Лакофф Дж. Метафори, котрими ми живем // Теорія метафори / Дж. Лакофф, М. Джонсон. – М. : Наука, 1990. – С. 387-415.
3. Лешан Л. Если завтра война? Психология войны / Лоуренс Лешан. – М. : Астрель-АСТ, 2004. – 142 с.
4. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ: Восток – Запад, 2010. – 314 с.
5. Dickson P. War Slang. American Fighting Words and Phrases from the Civil War to the Gulf War / Paul Dickson. – New York, London, Toronto, Sydney, Tokyo, Singapore, Pocket Books, 1994. – 403 p.
6. Oxford Dictionary of Euphemisms / [Robert Holder]. – Oxford University Press, 2003. – 501 p.
7. Random House Webster's Unabridged Dictionary. – New York, Random House, 2001. – 2229 p.